

דוח מבקר המדינה | אדר התשפ"ג | פברואר 2023

תחומי פעילות לאומיים-אסטרטגיים

אפקטיביות מכשול קו התפר - המענה המבצעי והתפעולי

אפקטיביות מכשול קו התפר - המענה המבצעי והתפעולי

רקע

ביולי 2001 החליטה ועדת השרים לענייני ביטחון לאומי (הקבינט המדיני-ביטחוני) לאשר תוכנית מקיפה בנוגע למרחב התפר, שנועדה להוות מרכיב בהתמודדות אפקטיבית עם הטרור באמצעות קיום משטר למניעה וסיכול של מסתננים ממרחב התפר לישראל ושהים בלתי חוקיים (שב"חים). התוכנית כללה, בין היתר, הקמת מכשול פיזי מגבול ירדן בסמוך לטירת צבי בצפון ועד אזור מצדות יהודה בדרום (קו התפר). בשנת 2002 החל מימוש תוכנית מרחב התפר, שתרמה לצמצום משמעותי של פעילות הטרור מאיו"ש לישראל. בעת הקמת מכשול קו התפר סדר הכוחות (סד"כ) הצבאי שפעל באזור יהודה ושומרון (איו"ש) כלל כמה עשרות גדודים, שחלקם עסקו בפעילות ביטחון שוטף לאורך מכשול קו התפר. התפיסה המבצעית שנקבעה באותו מועד הייתה כי גדר קו התפר תתריע על ניסיון לחצייה או לחיתוך של הגדר, וכי המענה המבצעי יתבסס על כוח צבאי אשר יגיע במהירות לנקודה ויטפל באירוע. עם זאת, במהלך השנים הסד"כ הצבאי בשטחי איו"ש הצטמצם משנת 2002 לשנת 2019 ועד מרץ 2022, בכ-70%.

במקביל לירידת הסד"כ, התקיימה תופעה של פעולות חבלה ופגיעה בגדר קו התפר על ידי פלסטינים כדי ליצור בה פרצות לצורך הסתננות לישראל מאיו"ש ללא בקרה. חלק מהנזקים התאפיינו בהרס טוטלי של כל מרכיבי הגדר לאורך קילומטרים רבים. רבים מהנזקים שתוקנו, נפרצו שעות או ימים מועטים לאחר מכן. צמצום הסד"כ פגע ביכולת צה"ל לשמור על הגדר, ובשנת 2017 החליט צה"ל באמצעות פיקוד המרכז להפסיק לתקן את הנזקים החוזרים בגדר.

במחצית הראשונה של שנת 2022 ביצעו מחבלים שהסתננו לישראל דרך פרצות בגדר קו התפר שלושה פיגועים בהם עמד מספר הנרצחים על 11 שבעקבותיהם החל צה"ל בסוף מרץ 2022 ובמהלך תקופת הביקורת בביצוע מבצע "שובר גלים" לצורך הידוק ההגנה על מרחב התפר ומניעת הסתננות מאיו"ש לישראל.

נתוני מפתח

**11 נרצחים
במרץ-מאי 2022**

בשלושה פיגועים שביצעו מחבלים שהסתננו לישראל דרך פרצות בגדר קו התפר

554 ק"מ

אורך תוואי קו התפר. מתוכו 124 ק"מ בתוצרת חומה, 364 ק"מ בתצורת גדר ו-66 ק"מ ללא מכשול כלל

48%

מגדר קו התפר לא הייתה בכשירות נכון לסוף שנת 2021

**3,600
מסתננים
בממוצע ביום**

דרך פרצות בגדר קו התפר נכון למאי 2022 ולאחר תגבור הכוחות מסוף מרץ 2022

6,823 בלבד

מעצרי שב"חים שביצעה משטרת ישראל בשנת 2021 (לעומת כ-1.4 מיליון כניסות של שב"חים לישראל בגזרת חטמ"רים אפרים ומנשה)

1.4 מיליון

כניסות שב"חים לישראל שזיהה האיסוף הקרבי בגזרת החטיבות המרחביות (חטמ"רים) אפרים ומנשה בשנת 2021. פחות מ-1% מהכניסות קיבלו מענה מהכוחות בשטח

**8.3 מיליארד
ש"ח**

עלות הקמת מרחב התפר (מכשול קו התפר ומרכיבים אחרים) עד סוף שנת 2021

**161 מיליון
ש"ח**

עלות התחזוקה של מרחב התפר בשנת 2021

**360 מיליון
ש"ח**

הסכום שהקצה הקבינט המדיני-ביטחוני באפריל 2022 להקמת 40 ק"מ חומה, במקום גדר קו התפר הקיימת (מתוך עלות משוערת להקמת חומה לאורך כל קו התפר בסך של כ-2.4 מיליארד ש"ח)

פעולות הביקורת

בחודשים ספטמבר 2021 עד יולי 2022 ביצע משרד מבקר המדינה ביקורת בנושא אפקטיביות המענה המבצעי והתפעולי במכשול קו התפר, תוך התמקדות בגזרות החטמ"רים מנשה ואפרים. פעולות השלמה בוצעו עד אוגוסט 2022. הביקורת נעשתה בצה"ל: בפיקוד המרכז (פקמ"ז), בזרוע היבשה (ז"י), באגף התכנון (אג"ת) ובאגף המבצעים (אמ"ץ); במשרד הביטחון (משהב"ט): במינהלת גבולות ותפר, במינהל הרכש, באגף ההנדסה והבינוי ובאגף התקציבים; ובמטה לביטחון לאומי (מל"ל). בדיקות השלמה נעשו במשטרת ישראל, במשמר הגבול (מג"ב), בשירות הביטחון הכללי (שב"כ) ובמינהל למחקר ולפיתוח אמצעי לחימה ותשתית טכנולוגית.

במהלך הביקורת משרד מבקר המדינה שיתף את הציבור בתהליך הביקורת באמצעות קיום מפגש עם מנהלי אגפי ביטחון ורכזי ביטחון שוטף צבאיים מרשויות מקומיות ויישובים הסמוכים למכשול קו התפר.

ועדת המשנה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה של הכנסת החליטה שלא להניח דוח זה במלואו על שולחן הכנסת אלא לפרסם רק חלקים ממנו, לשם שמירה על ביטחון המדינה, בהתאם לסעיף 17 לחוק מבקר המדינה, התשי"ח-1958 [נוסח משולב].

תמונת המצב העולה מן הביקורת

כשירות גדר קו התפר - נכון לסוף שנת 2021 קרוב למחצית מאורך גדר קו התפר הייתה לא כשירה או בכשירות חלקית לפי מדדי אוגדת איו"ש, דהיינו במצב המאפשר הסתננות ללא התרעה. בגזרת החטמ"רים אפרים ומנשה באיו"ש, ש-62% מאורך גדר קו התפר נמצא בשטח, 61% (כ-73 ק"מ) ו-34% (כ-34 ק"מ) מהגדר הייתה לא כשירה או בכשירות חלקית, בהתאמה. מנתוני פקמ"ז והשב"כ עלה כי נכון לסוף מרץ 2022 הסתננו דרך הפרצות במכשול קו התפר אלפי פלסטינים כשונים בלתי חוקיים מדי יום, הן באופן רגלי והן באמצעות כלי רכב. ממסמכי פקמ"ז עלה כי האיסוף הקרבי באיו"ש זיהה בשנים 2020 ו-2021 כ-918,000 וכ-1.4 מיליון (בהתאמה) כניסות שב"חים לישראל, דרך הפרצות במכשול קו התפר בגזרות החטמ"רים אפרים ומנשה.

עדכון הדרג המדיני בדבר צמצום תיקוני הפרצות במכשול קו התפר - להחלטת צה"ל (פקמ"ז) מ-2017 להפסיק לתקן את הנזקים החוזרים בגדר קו התפר לא קדם תהליך סדור שכלל בחינה של ההשפעות הצפויות מצמצום התיקונים, זאת גם בראייה של צמצום הסד"כ. החלטה זו אינה מתחשבת בהסכם הביטוחי בין משהב"ט ובין הקבלן הראשי לתחזוקת גדר קו התפר שעל פיו תיקון מרבית הנזקים כלול בהסכם ואינו כרוך בתשלום נוסף בתקופת ההסכם. עוד עלה כי החלטה זו לא תועדה במסמכי משהב"ט וצה"ל, והיא לא הובאה לדיון לפני שר הביטחון ולאישורו. החלטת צה"ל (פקמ"ז) להפסיק לתקן את

הפרצות החוזרות ונשנות במכשול קו התפר הביאה להתדרדרות מתמשכת בכשירותו של המכשול (מ-92% כשירות ב-2018 ל-52% כשירות בסוף שנת 2021, על פי נתוני אוגדת איו"ש) ומשמעותה הפקרת מכשול קו התפר ואובדן המשילות במרחב, וזאת בלי שנמצא מענה אחר למניעת הסתננות לשטח ישראל.

מעורבות הדרג המדיני בהתמודדות עם הפרצות בגדר קו התפר - התרופפות ההגנה

במרחב התפר, שהוקם בעלות של 8.3 מיליארדי ש"ח עד לשנת 2021, בהיבטים של צמצום סד"כ וריבוי הפרצות בגדר, הוצגה הן לדרג מקבלי ההחלטות במשהב"ט והן לראש הממשלה (ראה"ם) ולקבינט המדיני-ביטחוני משנת 2017 ואילך. עם זאת, הקבינט המדיני-ביטחוני לא דן בפעולות לשיפור האפקטיביות של מכשול קו התפר עד רצח ישראלים בפיגועים שביצעו מחבלים שהסתננו לישראל דרך הפרצות במכשול במרץ ואפריל 2022. עוד עלה כי לאחר שנת 2017 המצב הפיזי של המכשול המשיך להתדרדר ובד בבד המשיך להצטמצם היקף הסד"כ שצה"ל הקצה לפעילות במרחב התפר, והדבר תרם לערעור תודעת הגדר והמשילות בגזרת מרחב התפר ולהגברת הסיכון הביטחוני, ובפועל סיכון זה התממש במשך השנים, ובייחוד בשנת 2022. כמו כן, במהלך הביקורת, באפריל 2022, ובעקבות גל פיגועים הוקצה תקציב בסך 360 מיליון ש"ח ע"י הקבינט המדיני-ביטחוני לצורך הקמת חומה שתחליף מקטע גדר באורך 40 ק"מ בגזרת חטמ"ר מנשה מתוך עלות הקמה משוערת של חומה לאורך כל קו התפר בסך של כ-2.4 מיליארד ש"ח. השקעה זו עשויה אומנם לצמצם את תופעת ההסתננות במקטע מסוים, אולם בהיעדר תוכנית שלמה ומקיפה יש חשש שתימשך תופעת ההסתננות, על הסיכון הנשקף בגינה.

הגדרת משימת כוחות הצבא בנוגע למניעת הסתננות במרחב התפר - עד לפיגועים

במחצית הראשונה של שנת 2022 הגדרת משימת צה"ל בנוגע להסתננות פלסטינים מאיו"ש לישראל לא הייתה ברורה ולא הייתה מתואמת בין הדרגים המבצעיים השונים (מטה כללי, פיקוד, אוגדה, חטיבה). המסרים הלא אחידים והשינוי בהגדרת המשימה ממניעת תופעת ההסתננות, דרך צמצומה וכלה בתיעולה ובניטורה, התרחשו בלי שחל שינוי בהנחיות שר הביטחון לגבי תפקיד מכשול קו התפר.

פעילות איסוף באמצעות תצפיות ניידות ונייחות ואמצעים טכנולוגיים שונים -

מערך האיסוף, המשמש מרכיב חשוב במענה המבצעי במרחב התפר, לוקה בחסר. לדוגמה, החוסרים בכיסוי האיסופי - כך שחלק ניכר מאזור מכשול קו התפר אינו נצפה במערכות התצפית הקיימות, המחסור בתצפיתניות (10% - 25% מהתקנים אינם מאוישים) והמגבלות של אמצעי התצפית הקיימים. נוכח החוסרים שצוינו לעיל נפגעת היכולת של כוחות צה"ל להתמודד עם תופעת המסתננים. ההצטיידות באמצעי איסוף מסויימים בחמ"לי האיסוף בתפר שעתידיה להתרחש עד סוף שנת 2023 (כמה עשרות של אמצעי איסוף מסויימים) צפויה לשפר את יכולות האיסוף בתפר אולם נוכח העובדה כי התוכנית אינה כוללת הקמה של כל אתרי התצפית הנדרשים, שדרוג של כל האתרים הקיימים ושילוב של מערכת תצפית מסוימת בכל חמ"לי החטמ"רים האחראים לקו התפר, המענה האיסופי ימשיך להיות חלקי.

המענה המבצעי של פקמ"ז על הצורך במניעת הסתננות לישראל - שלא בהתאם

לנדרש על פי הפקודה לסיכול ולמניעת הסתננות לשטח ישראל, בשנים 2019 - 2021 כוחות צה"ל בחטמ"ר מנשה לא הגיבו על כל אירועי הסתננות שאותרו באמצעות התצפיות. במשך השנים שיעור תגובותיהם על אירועים אלה הלך ופחת.

הסתנות לאחר מבצע "שובר גלים" - בתחילת מאי 2022 אישר הרמטכ"ל תוכנית להמשך מבצע "שובר גלים" ולהרחבתו וזאת מתוך תקציב צה"ל. ההיקף התקציבי של התוכנית הסתכם ב-472 מיליון ש"ח, מתוכם 415 מיליון ש"ח בשנת 2022. כ-63% (295 מיליון ש"ח) מתקציב התוכנית מיועד לתגבור הסד"כ לפעילות בט"ש לאורך קו התפר על ידי גדודי מילואים, וכ-8.5% (40 מיליון ש"ח) מיועד לביצוע תיקונים בגדר ולהוספת רכיבים פיזיים למרחב הגדר. גם התגבור הניכר בסד"כ הצבאי במרחב התפר מסוף מרץ 2022 בשיא התגבור, כמעט הכפלה של הסד"כ בכל גזרת איו"ש לא הביא למניעת חדירה לשטח ישראל (עד כ-6,000 שב"חים נכנסים לישראל ביום) וליישום המענה המבצעי הנדרש. זאת נוכח הנזקים הרבים שממשיכים להיגרם לגדר (כ-100 פרצות ביום בממוצע, הגם שכיום הן מתוקנות בתוך יממה, על פי מינהלת גבולות ותפר) ואובדן המשילות בקו התפר. משמעות הדבר, כפי שעלה מקביעת הרמטכ"ל, שהמענה המבצעי הקיים נכשל. עוד עלה כי כוחות צה"ל המתגברים את מרחב קו התפר ממאי 2022 ומאבטחים את הפרצות בגדר, שוהים בעמדות שמירה ארעיות ולא מוסדרות, באופן שאינו מותאם לתנאי השטח ולשהות ארוכת טווח בת מספר חודשים.

טיפול משטרת ישראל בשב"חים ובגורמים המסייעים להם - מנתוני משטרת ישראל עלה כי בשנת 2021 מספר המעצרים של השב"חים מתוך כלל השב"חים הנכנסים לישראל היה זעום ועמד על 6,823 מעצרים מתוך אומדן של כ-1.4 מיליון כניסות שב"חים לישראל (על פי נתוני גדוד האיסוף הקרבי באיו"ש) מגזרת החטמ"רים אפרים ומנשה. נתון זה מתחיד נוכח זאת שמספר כניסות השב"חים לישראל מטה כלפי מטה נוכח הפערים באיסוף שתוארו לעיל ונוכח העובדה שהוא לא כולל את כל הגזרות. כמו כן, מנתוני מג"ב איו"ש עלה כי מספר המסתננים שמעוכבים לחקירה (3,185 ב-2021) מצומצם מאוד יחסית להיקף התופעה (כאמור, כ-1.4 מיליון כניסות של שב"חים ב-2021). עוד עלה כי נעצרו 5% מכלל המסייעים שנחקרו בתקופה שנבדקה.

אפקטיביות המענה התחזוקתי והתפעולי במכשול קו התפר - נוכח החלטת פקמ"ז בשנת 2017 שלא לתקן את הגדר בהתרחש נזקים חוזרים, היקף תיקוני הגדר שביצעה החברה שאחראית לתחזוקת גדר קו התפר בגזרת החטמ"רים אפרים ומנשה (חברה א') פחת בכ-78% והיקף הטיפולים התקופתיים שביצעה החברה בגזרות אלה פחת בכ-30% בממוצע, לפי נתוני אוגדת איו"ש. בה בשעה שהיקף ההתקשרות החוזית של משהב"ט עם החברה נותר בסך כ-10 מיליון ש"ח בשנה. כמו כן, אף שהנתונים המלאים על פעילות חברה א' לתחזוקת המכשול האינדיקטיבי נמצאים בידי מינהלת גבולות ותפר, היא לא זיהתה את הצמצום בפעילות החברה בשנים 2018-2021 ולא הביאה לידיעת מנה"ר את הצורך לבחון עדכון ההסכם עם החברה בעקבות החלטת צה"ל (פקמ"ז), ומנה"ר המשיך להאריך ולחדש את ההתקשרות עם חברה א' בהיקף כספי דומה.

ניתוח מתכונת ההתקשרות עם קבלן תחזוקת הגדר לקראת חידוש הסכם - לצורך הקמת הגדרות ותחזוקתן קיים משהב"ט החל משנת 2002 מכרזים פומביים שבהם זכו שלוש החברות. מכרזים אלו כללו התקשרויות לתחזוקת הגדר למשך כמה שנים. מאז תום תקופת התחזוקה שנקבעה במכרז ההקמה, התקשרויות אלו נמשכות, נכון למועד סיום הביקורת עד סוף שנת 2024, במתכונת של פטור ממכרז שמתחדש מדי מספר שנים. היקף ההתקשרות הממוצע, הפטור ממכרז, לנושא זה, בשנים האחרונות הוא כ-18 מיליון ש"ח

לשנה. התקשרות רבת שנים באמצעות הגדרה של פטור ממכרז, הגם שהיא מתאפשרת בחוק חובת המכרזים, עלולה להוביל למצב של "לקוח שבוי", על כלל השפעותיו.

פעולות שנקטו במהלך הביקורת לשיפור אפקטיביות מכשול קו התפר - במהלך הביקורת ובעקבות מבצע "שובר גלים" ננקטו מספר פעולות שנועדו לתיקון הליקויים – (א) תוגבר הסד"כ באיו"ש באמצעות הקמת שתי פלוגות מג"ב שהחלו לפעול בדצמבר 2021 ובמרץ 2022; (ב) החל מתחילת מבצע "שובר גלים" הפרצות בגדר מטופלות באופן שוטף; (ג) החל להתקיים שיתוף פעולה במחצית 2022 בין צה"ל, השב"כ והמשטרה לצורך צמצום תופעת ההסתננות; (ד) הוקצו כוחות זמניים מצה"ל לטובת תגבור מרחב קו התפר ואבטחת הפרצות בגדר; (ה) הוקצה תקציב בסך 360 מיליון ש"ח ע"י הקבינט המדיני-ביטחוני לצורך הקמת חומה שתחליף מקטע גדר באורך 40 ק"מ בגזרת חטמ"ר מנשה; (ו) נעשו פעולות לחיזוק המענה האיסופי במרחב התפר.

עיקרי המלצות הביקורת

על המל"ל לוודא את גיבושה של תוכנית רב-שנתית מקיפה שתכלול את כלל ההיבטים הנדרשים להקמה ולשימור של מכשול אפקטיבי אשר ימנע מסתננים מלעבור לישראל. מתוך הבנה כי ההתמודדות עם תופעת ההסתננות ממרחב התפר מחייבת טיפול של כלל גורמי הביטחון והאכיפה, מומלץ כי תוכנית זו תובל על ידי המל"ל אשר ירכז צוות בין-משרדי, שיכלול נציגים ממערכת הביטחון, מהמשרד לבט"פ, ממשד המשפטים, ממשד האוצר ומגורמים רלוונטיים נוספים. במסגרת גיבוש התוכנית יש לבחון דרכים לעודד את הפלסטינים בעלי היתרי התעסוקה להיכנס לישראל באמצעות המעברים המוסדרים באמצעות התאמת מספר המעברים, מיקומם ואיכות השירות הניתן בהם למספר העוברים הרצוי בהם. עוד מומלץ כי בתום גיבוש התוכנית הרב-שנתית, ראה"ם ושר הביטחון יביאו את התוכנית לדיון בקבינט המדיני-ביטחוני לצורך אישורה תוך הקצאת תקציבים והגדרת לוח זמנים למימושה. בפעולות אלה יהיה כדי לצמצם את תופעת השב"חים ואת הסיכון הביטחוני והפלילי הכרוך בה, אשר פוגעים בתחושת הביטחון בישראל.

לנוכח צמצום סד"כ הכוחות המוקצה לביטחון שוטף במרחב איו"ש בכלל ובגזרת מרחב התפר בפרט, יש משנה חשיבות לכך שהפקודות יהיו ברורות ומתואמות לאורך כל שדרת הפיקוד, תוך התאמתן לאיומים הנשקפים למרחב איו"ש ולמשאבים המוקצים לשם כך. על הדרג הממונה (ברמת מטכ"ל, פיקוד ואוגדה) לאשר את פקודות הדרג הכפוף לו ולוודא את התאמתן למשימות שהוגדרו לו.

נוכח גל הפיגועים שתחילתו במרץ 2022 וגיבושה של תוכנית שדרוג מערך התצפיות, שקיבלה את אישור הרמטכ"ל, מומלץ שפקמ"ז ומינהלת גבולות ותפר יבחנו דרכים להשלים תוכנית זו ובכללה את מימוש התפיסה המבצעית בהיבטי איסוף וחטמ"ר חכם בחטמ"ר אפרים. עוד מומלץ שאג"ת ואמ"ץ בשיתוף פקמ"ז ימשיכו לבחון את ההטמעה של התפיסה המערכתית גם בחטמ"ר מנשה ובכלל מרחב התפר, תוך קביעת סדרי עדיפויות

למימוש התוכנית בהתאם לרמת הסיכון ולקרבה ליישובים. כמו כן, על צה"ל לפעול לאיוש אתרי האיסוף בתצפיתניות בהתאם לתקינה כדי למצות את פוטנציאל האיסוף באופן מלא.

מומלץ כי פקמ"ז בשיתוף אמ"ץ, אג"ת וז"י יגבשו מענה שיספק למרחב התפר הגנה אפקטיבית מפני האיומים, ויציגו את הפערים למטכ"ל בנוגע למשאבים הנוספים המתחייבים לצורך מימוש הגנה ברמה הנדרשת ובהתאם לפקודות. עוד מומלץ כי צה"ל יבחן ויגדיר את התנאים המבצעיים והתשתיתיים הנדרשים לעמדות האבטחה של כוחות צה"ל המתגברים את מרחב קו התפר באבטחת הפרצות בגדר וייתן מענה בהתאם.

נוכח האיומים הקיימים והעובדה כי תגבור הכוחות בתפר הוא זמני, מומלץ שצה"ל, במסגרת צוות בין-משרדי שיכלול נציגים ממערכת הביטחון, מהמשרד לביטחון הפנים, ממשד המשפטים, ממשד האוצר ומגורמים רלוונטיים נוספים, יגבש מענה ותפיסה מבצעית ארוכת טווח שיספקו הגנה על מרחב התפר ועל עורף ישראל ויעלה תפיסה זו לאישור ראה"ם ושר הביטחון. כמו כן, יש חשיבות להמשיך בשילוב הכוחות בין צה"ל, מ"י והשב"כ בשיתוף משרד המשפטים לצורך ביצוע פעולות אכיפה מערכתיות אפקטיביות, בעיקר כנגד הגורמים המסייעים לשב"חים, שיגבירו את ההרתעה וישפרו את המשילות במרחב קו התפר.

מומלץ כי היועצת המשפטית לממשלה תבחן את מדיניות האכיפה והתביעה כלפי המסתננים מקו התפר ותנחה בהתאם את גורמי האכיפה כדי לייצר הרתעה שתסייע בהתמודדות עם תופעת ההסתננות.

מומלץ שמשטרת ישראל וצה"ל יבחנו דרכים לאתר את המסתננים בעלי היתרי תעסוקה שמטעמי נוחות מעדיפים לעבור בפרצות ולא במעברים המוסדרים, ובתוך כך יבחנו בתיאום עם היועצת המשפטית לממשלה את מדיניות האכיפה להרתעת המעסיקים והמסיעים של המסתננים.

מומלץ כי מנכ"ל משהב"ט יבחן חלופות התקשרות עם ספק לתחזוקת גדרות שיאפשרו לקיים מכרז פומבי לקראת תום תקופת ההסכם הנוכחי.

פרצות בגדר התפר

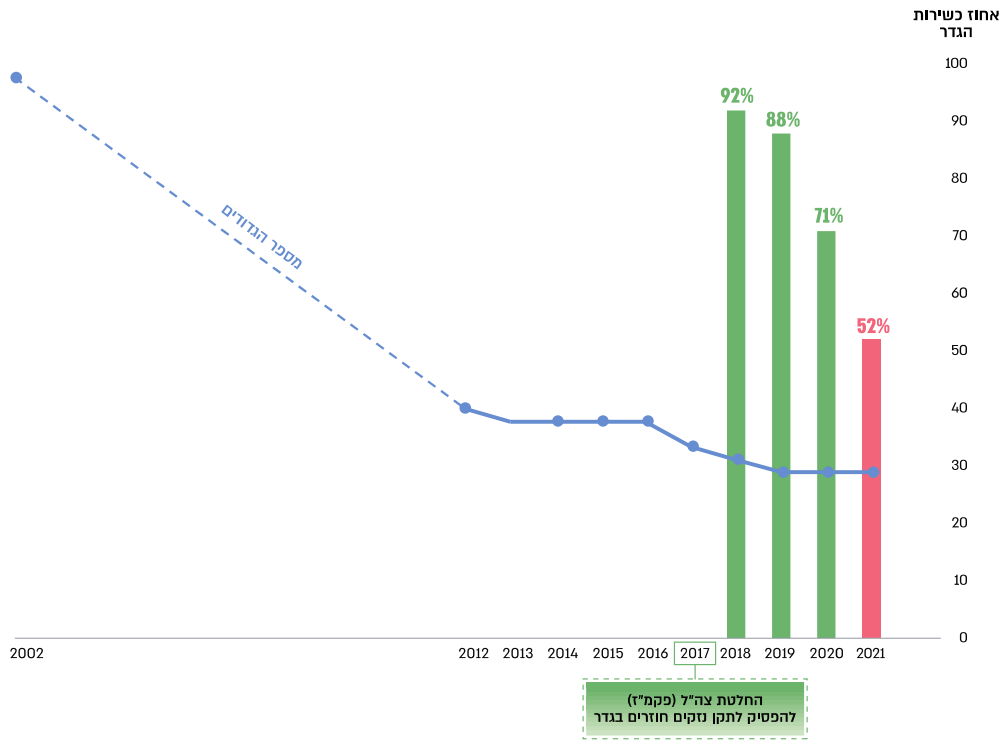
צולם על ידי צוות הביקורת במרץ 2021 (טרום תחילת הביקורת).

צולם על ידי צוות הביקורת בסמוך ליישוב במרכז הארץ בפברואר 2022.

מגמות שינוי בסד"כ פקמ"ז ובכשירות הגדר בגזרת איו"ש, 2021 - 2002

מקור: אוגדת איו"ש בעיבוד משרד מבקר המדינה.

סיכום

למימוש תוכנית מרחב התפר, בה הושקעו משאבים רבים, חשיבות רבה בהתמודדות עם הסכנה לחדירת טרור לשטח מדינת ישראל. שמירה על אפקטיביות מכשול קו התפר מחייבת פעילות מבצעית רציפה יחד עם קיום פעילות תחזוקתית יעילה. בביקורת עלו ליקויים הנוגעים לאופן בו הדרג המדיני ודרג מקבלי ההחלטות במערכת הביטחון התמודדו עם היעדר האפקטיביות של מכשול קו התפר ולפעילות מערכת הביטחון למיצוי המשאבים לתחזוקת הגדר ולהגנה על מרחב התפר. בעקבות סדרת פיגועים במחצית הראשונה של שנת 2022 שבהם נרצחו 11 אנשים, שינה צה"ל את תפיסתו, הגדיל את היקף הכוחות הפועלים במרחב התפר והשקיע תקציבים בשיקום הגדר ואף בהחלפת חלק ממנה בחומה (בעלות כוללת של כ-400 מיליון ש"ח), זאת לצד שיפור בשיתוף הפעולה בין כל כוחות הביטחון הפועלים בשטח. פעולות אלו, ששילבו שינוי תפיסתי יחד עם ריכוז משאבים ומאמץ מצד כל גורמי הביטחון, הביאו לצמצום תופעת השב"חיים, אך לא לביטולה.

כדי להבטיח שמירה על אפקטיביות המכשול וכדי לוודא שההשקעות והפעולות שבוצעו לאחרונה יתרמו לצמצום תופעת ההסתננות בכללותה, ובהמשך לאמירת ראה"ם ושר הביטחון באפריל 2022 כי הקמת המכשול לכל אורך קו התפר היא חלק מתפיסת ההגנה ולצורך כך נדרשת תוכנית רב-שנתית, על המל"ל לוודא את גיבושה של תוכנית רב-שנתית מקיפה שתכלול את כלל ההיבטים הנדרשים להקמה ולשימור של מכשול אפקטיבי אשר ירתיע מסתננים מלעבור לישראל. מתוך הבנה כי ההתמודדות עם תופעת ההסתננות ממרחב התפר מחייבת טיפול של כלל גורמי הביטחון והאכיפה, מומלץ כי תוכנית זו תובל על ידי צוות בין-משרדי, שיכלול נציגים ממערכת הביטחון, מהמשרד לביטחון הפנים, ממשד המשפטים, ממשד האוצר ומגורמים רלוונטיים נוספים. במסגרת גיבוש התוכנית יש לבחון דרכים לעודד את הפלסטינים בעלי היתרי התעסוקה להיכנס לישראל באמצעות המעברים המוסדרים באמצעות התאמת מספר המעברים, מיקומם ואיכות השירות הניתן בהם למספר העוברים הרצוי בהם. עוד מומלץ כי בתום גיבוש התוכנית הרב-שנתית, ראה"ם ושר הביטחון יביאו את התוכנית לדיון בקבינט המדיני-ביטחוני לצורך אישורה תוך הקצאת תקציבים והגדרת לוח זמנים למימושה. בפעולות אלה יהיה כדי לצמצם את תופעת השב"חיים ואת הסיכון הביטחוני והפילי הכרוך בה, אשר פוגעים בתחושת הביטחון בישראל.